

Onuncu Pencere- Şu kâinattaki mevcudatın birbirine teavünü, tecavübü, tesanüdü...

وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمْ
الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْيَوْمَ وَاللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَسَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْيَوْمَ وَاللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَأَتِيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ
وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا

Allah ki, gökten su indirip onunla size rızık olmak üzere çeşit çeşit meyveler, ürünler çıkaran O'dur. Koyduğu kanunlara uyarak denizde yüzüp giden gemileri size boyun eğdiren ve ırmakları hizmetinize veren de O'dur. Bir düzen içinde kendi yörüngelerinde dönüp durmakta olan güneşi ve ayı hizmetinize veren ve gece ile gündüzü de faydanıza sunan yine O'dur. Hâsılı O size, kendisinden istediğiniz her şeyi verdi. Öyle ki, eğer Allah'ın nimetlerini tek tek saymaya kalksanız, imkânı yok, onları toplu halde bile sayamazsınız.

İbrahim Sûresi 32-34. Ayet

Şu kâinattaki mevcudatın birbirine teavünü, tecavübü, tesanüdü gösterir ki umum mahlukat; bir tek Mürebbi'nin terbiyesindedirler, bir tek Müdebbir'in idaresindedirler, bir tek Mutasarrıf'ın taht-ı tasarrufundadırlar, bir tek Seyyid'in hizmetkârlarıdır.

Çünkü zemindeki zîhayatlara levazımat-ı hayatiyeyi emr-i Rabbanî ile pişiren güneşten ve takvimcilik eden kamerden tut tâ ziya, hava, mâ, gıdanın zîhayatların imdadına koşmalarına ve nebatatın dahi hayvanatın imdadına koşmalarına ve hayvanat dahi insanların imdadına koşmalarına, hattâ aza-yı bedeninin birbirinin muavenetine koşmalarına ve hattâ gıda zerratinin hüceyrat-ı bedeniyeinin imdadına koşmalarına kadar cari olan bir düstur-u teavün ile camid ve şuursuz olan o mevcudat-ı müteavine, bir kanun-u kerem, bir namus-u şefkat, bir düstur-u rahmet altında gayet hakîmane, kerîmane birbirine yardım etmek, birbirinin sadâ-yı hâcetine cevap vermek, birbirini

takviye etmek, elbette bilbedahe bir tek, yekta, Vâhid-i Ehad, Ferd-i Samed, Kadîr-i Mutlak, Alîm-i Mutlak, Rahîm-i Mutlak, Kerîm-i Mutlak bir Zat-ı Vâcibü'l-vücut'un hizmetkârları ve memurları ve masnuları olduklarını gösterir.

İşte ey bîçare müflis felsefî! Bu muazzam pencereye ne diyorsun? Senin tesadüfün buna karışabilir mi?

Şu kâinattaki mevcudatın birbirine teavünü, tecavübü, tesanüdü gösterir ki umum mahlukat; bir tek Mürebbi'nin terbiyesindedirler, bir tek Müdebbir'in idaresindedirler, bir tek Mutasarrıf'ın taht-ı tasarrufundadırlar, bir tek Seyyid'in hizmetkârlarıdır.

Kâinattaki varlıklar arasındaki üç büyük bağı temsil eden bu kelimeler, bir "birlik" tablosu çizer:

- **Teavün (Yardımlaşma):** Varlıkların birbirinin imdadına koşmasıdır. Kâinatta hiçbir varlık tek başına yaşamaz. Her şey birbirine yardım eder. Güneşin bitkilere ışık vermesi, bitkilerin hayvanlara ve insanlara yardım etmesi, yine hayvanatın insana muaveneti, bulutun toprağın yardımına koşması gibi.
- **Tecavüb (Cevaplaşma):** Varlıkların bir ihtiyaca karşılık vermesidir. Örneğin; gözün ışığa, midenin rızka, toprağın suya olan ihtiyacına kâinatın cevap vermesi bir nevi konuşma ve anlaşmadır.
- **Tesanüd (Dayanışma):** Parçaların bir araya gelerek birbirine destek olması ve bir bütünü (sistemi) ayakta tutmasıdır. Bir binanın taşlarının birbirine yaslanması gibi, kâinattaki unsurlar da birbirini destekler. Kâinatta sistemler birbirini ayakta tutar.

Atmosfer olmasa hayat yok, yerçekimi olmasa düzen yok, ekosistem bozulsa yaşam çöker.

İnsan vücudu: Kalp, akciğer, beyin, damarlar... Hepsi ayrı ama tek bir sistem için çalışıyor. Hiçbiri "ben ayrı çalışayım" demiyor.

Yardım Edenler mi Var, Yoksa Yardım Ettiren mi?

Şu âleme dikkatle baktığımızda, varlıkların birbirlerine yardım ettiğini görürüz. Tüm varlıkların birbirlerine karşılıklı olarak destek olmaları ve ihtiyaç duyduklarında birbirlerine yardım etmeleri, gözle görülen ve akılla kabul edilen bir hakikattir. Peki, birisinin size yardım etmesi, ihtiyacınıza koşması için yardım edende hangi sıfatların bulunması gerektiğini hiç düşündük mü?

Evet, yardım edende bulunması gereken sıfatlar şunlardır: Size yardım edecek olan evvela **hayat** sahibi olmalıdır; zira ölüler yardım edemez. **İlim** sahibi olmalıdır; çünkü neye ihtiyacınız olduğunu bilmelidir. **İrade** sahibi olmalıdır; yardım etmeyi, yardım etmemeye tercih edebilmelidir. Bunun yanı sıra **kudreti** de olmalıdır; kudreti olmayan yardım edemez. Ayrıca, yardıma muhtaç olanın çağrısını duyabilecek bir **işitme** yeteneğine, onu görebilecek bir **görme** kabiliyetine ve ihtiyacını hissedebilecek bir **şuura** sahip olmalıdır. Hem yardım etmek **merhametin** gereğidir ki; hayat, ilim, irade, kudret, işitme ve görme gibi sıfatların yanında **merhameti** de olmalıdır. Bu ve benzeri daha birçok sıfat sayılabilir.

Hâlbuki şu âlemde birbirlerine yardım eden varlıklarda ilim, irade, kudret, işitme, görme ve merhamet gibi sıfatlar bulunmaz. Hatta bazıları canlı bile değildir.

Öyleyse, bu varlıkların kendi başlarına ve kendi kendilerine bu yardımlaşmayı gerçekleştirmeleri mümkün değildir. O hâlde bize yardım eden onlar değil; onları yardıma koşturan, perde arkasında bir Zât olmalıdır. Yani yardım etmiyorlar, yardım ettiriliyorlar; çünkü bu sıfatlara sahip değiller. Bu sıfatlara sahip olan biri ancak bu yardımlaşma filine fail olabilir.

Bu üç büyük hakikat (yardımlaşma, cevaplaşma, dayanışma) bizi şu kesin sonuca götürür:

Umum mahlukat; bir tek Mürebbi'nin terbiyesindedirler, bir tek Müdebbir'in idaresindedirler, bir tek Mutasarrıf'ın taht-ı tasarrufundadırlar, bir tek Seyyid'in hizmetkârlarıdır.

“Bir tek Mürebbi'nin terbiyesindedirler”

“Mürebbi” kelimesi, kök itibarıyla “terbiye eden, besleyip büyüten, kademe kademe kemale erdiren” demektir. Kâinattaki muazzam yardımlaşma ve dayanışma ağını, bir fabrikanın çarkları veya bir vücudun azaları gibi düşünebiliriz. Eğer bu çarklar birbirini tanımadıkları halde birbirinin imdadına koşuyorsa, bu durum her bir çarkı aynı elin yönettiğini ispat eder.

1. Güneş, Hava ve Toprağın Bir Elmaya Yardımı

Bir elma çekirdeğinin toprak altında filizlenip meyve vermesi sürecini düşünelim:

- **Toprak:** Çekirdeğe annelik yapar, onu besler.
- **Güneş:** Isı ve ışığıyla ona enerji verir, rengini ve tadını belirler.

- **Atmosfer:** Oksijen vererek onun nefes almasını sağlar.
- **Bulutlar:** Uzaklardan su taşıyıp onu sular.

Toprak cansız, güneş şuursuz, bulut ise akılsızdır. Bu üçü birbirini tanımaz. Eğer elmanın terbiyesi (büyütülmesi) sadece toprağa veya güneşe verilseydi, diğerleri yardıma gelmezdi. Hepsinin el ele verip o elmaya yardım etmesi; güneşin de, toprağın da, bulutun da **tek bir Mürebbi'nin** (Allah'ın) emrinde çalıştığını gösterir.

2. Anne Sütü ve Bebek Arasındaki “Tecavüb” (Cevaplaşma)

Yeni doğan bir bebeğin mide yapısı, henüz hiçbir katı gıdayı sindirecek durumda değildir.

- Bebek acıkır (ihtiyaç lisanıyla konuşur).
- Annenin göğsünden, tam bebeğin ihtiyacına göre ayarlanmış, ısısı tam, besin değeri mükemmel bir süt akmaya başlar.

Anne sütünün içindeki vitaminleri bebeğin midesine göre ayarlayan anne değildir (o da bilmez). Bebek de sütün nasıl yapıldığını bilmez. İki tarafın birbirini tanımadığı halde bu kadar uyumlu bir şekilde yardımlaşması, hem bebeği hem de anneyi aynı anda terbiye eden **Vahid (Tek) bir Mürebbi'**yi ispat eder.

3. Arı ve Çiçek Arasındaki “Tesanüd” (Dayanışma)

Arı bal yapmak için çiçeğe gider. Çiçek arıya polenlerini yükler, arı da o polenleri başka çiçeklere taşıyarak bitkilerin çoğalmasını sağlar.

- **Arı:** Kendi rızkının peşindedir.
- **Çiçek:** Kendi neslinin devamı peşindedir.

Arı bitki biyolojisinden anlamaz, çiçek de arının bal yapma tekniğini bilmez. Ama kâinat çapında bu iki tür birbirine hizmet ettirilir. Bu durum, arıyı “bal makinesi” olarak, çiçeği de “tohum fabrikası” olarak terbiye eden zatın **aynı zat** olduğunu gösterir.

4. Atmosfer ve Canlı Akciğeri Arasındaki “Tecavüb” (Cevaplaşma)

Dünyanın etrafını saran hava tabakası ile senin göğüs kafesinin içindeki o hassas akciğerler arasında harika bir denge vardır.

- **Hava:** Tam ihtiyacın olan oranda (%21) oksijen içerir.
- **Akciğer:** O havayı süzüp kana karıştıracak şekilde tasarlanmıştır.

Eğer havayı terbiye eden (hazırlayan) zat ile senin ciğerini terbiye eden zat aynı olmasaydı, bu uyum asla sağlanamazdı. Hava ciğeri bilmez, ciğer havayı tanımaz. Bu iki yabancıyı birbirine tam uygun hale getiren, hem havayı hem insanı aynı tezgahta dokuyan **tek bir Mürebbi'**dir.

5. Denizler, Buharlaşma ve Rızık Zinciri

Denizlerdeki suyun buharlaşıp gökyüzüne çıkması, orada bulut olup binlerce kilometre ötedeki susuz bir tarlaya yağmur olarak inmesi...

- **Deniz:** Tuzludur ama buharlaşırken tuzunu bırakır (saf su olur).
- **Bulut:** Tonlarca suyu havada taşır (normalde düşmesi gerekirken düşmez).
- **Toprak:** O suyu emer ve bir fabrikaya dönüp meyve çıkarır.

Deniz, bulut ve toprak... Bu üçü de akılsız ve birbirinin derdinden anlamaz maddelerdir. Ama hepsi birleşip senin midene bir lokma göndermek için el ele verirler. Bu yardımlaşma (teavün), kâinatın her köşesine hükmü geçen **tek bir Mürebbiyi** gösterir.

bir tek Müdebbir'in idaresindedirler,

Cümlenin bu kısmında odak noktası **“Müdebbir”** ismidir. Müdebbir; her şeyin sonunu, neticesini ve geleceğini önceden bilip, her işi hikmetle ve bir tedbirle (programla) yürüten demektir.

1. Vücutun Savunma Sistemi

Vücutuna bir mikrop girdiğinde, kemik iliğinde üretilen akyuvarlar (askerler) hemen harekete geçer, düşmanı tanır ve ona uygun silahlar (antikorlar) üretir.

Sen uyurken veya yemek yerken, içindeki bu “savunma dairesi” senin adına her şeyi planlar ve idare eder.

Şuursuz hücrelerin, strateji uzmanı gibi bir ordu düzeniyle hareket etmesi; onları senin vücudunda istihdam eden ve her türlü saldırıya karşı tedbir alan **bir tek Müdebbir'i** ilan eder.

2. Kozmik Bir Kalkan ve Hassas Bir Süzgeç

Dünyamız uzay boşluğunda süzülürken, hem yukarıdan düşen devasa göktaşlarının (meteor) “fiziksel” tehdidiyle hem de güneşten gelen yakıcı radyasyonun “kimyasal” tehdidiyle karşı karşıyadır.

Müdebbir olan Zat, dünyayı kuşatan hava tabakasını öyle hikmetli bir “idare” altına almıştır ki; bu tabaka dışarıdan gelen mermi gibi hızlı göktaşlarını sürtünmeyle yakıp kül ederek bir **“zırh”** vazifesi görürken; aynı zamanda güneşten gelen öldürücü ultraviyole ışınlarını süzüp sadece hayat veren ışığı geçiren harika bir **“süzgeç”** gibi çalışır.

Eğer hava tabakası bu iki zıt ve hayati görevi (hem yakma hem süzme) aynı anda yapacak

şekilde planlanmasaydı; dünya ya göktaşlarının altında harabeye döner ya da güneşin zararlı ışınlarıyla kavrulup giderdi.

Şuursuz hava zerrelere, ne göktaşının hızını ne de güneşin kimyasını bilmesi mümkün değildir. Havayı bu kadar yönlü bir koruma kalkanı olarak istihdam etmek; ancak kâinatın hem üstündeki dev kütlelere (yıldızlar, taşlar) hem de en küçük hayat formlarına (canlı hücreleri) aynı anda hükmeden, her şeyi bir intizam ve tedbirle yöneten **bir tek Müdebbir'in** sanatıdır.

3. Dişler ve Gıdaların Sertliği Arasındaki “Tesanüd”

Ağzımızdaki dişlerin dizilimi ve yapısı ile yeryüzündeki gıdaların fiziksel halleri arasında tam bir uyum vardır. Öndeki dişler kesmek için (makas gibi), yanlardaki dişler koparmak için, arkadaki azı dişleri ise öğütmek için (değirmen taşı gibi) tasarlanmıştır.

Meyvelerin ve sebzelerin sertlik derecesi ile dişlerimizin dayanıklılığı aynı elden çıkmıştır. Eğer elmayı yaratan zat ile dişi yaratan zat aynı olmasaydı; ya elma dişi kıracak kadar sert olurdu ya da dişi elmayı koparamayacak kadar zayıf kalırdı. İkisini birbirine göre ayarlayan **tek bir Müdebbir'dir**.

4. Mide Asidi ve Gıdaların Çözünürlüğü

Mide, içine giren her türlü rızık parçalamak üzere çok güçlü bir asit (HCl) salgılar. Dışarıdaki ekmek, et veya meyve bir “soru” ise, midenin salgıladığı o özel enzimler ve asit bu soruya verilen kimyasal bir “cevaptır”.

Mide, içine ne geleceğini önceden biliyormuş gibi hazırlık yapar. Şuursuz mide eti tanımaz, et de mideyi bilmez. Eti rızık olarak yaratan kim ise, o eti parçalayacak kimyayı mideye yerleştiren de **aynı Müdebbir'dir**.

5. Isı Dairesi ve Hayatın Devamı

Güneşin ısı, dünyadaki su döngüsünün motorudur. Denizler güneşin ısıyla buharlaşır (soru), bulutlar oluşur ve rüzgarlar o bulutları karalara taşır (cevap). Eğer güneşin ısı biraz az olsaydı dünya buz tutar, biraz fazla olsaydı sular buharlaşıp yok olurdu.

Güneşin sıcaklığını canlıların yaşayabileceği o “hassas aralıkta” tutan irade; hem güneşi hem de dünyadaki hayatı aynı anda mizan (ölçü) ile idare eden **bir tek Mutasarrıf'ın** tasarrufudur.

bir tek Mutasarrıf'ın taht-ı tasarrufdadırlar,

Cümlelerin bu kısmında odak noktası **“Mutasarrıf”** isimdir. Mutasarrıf; her şeyin üzerinde

dilediği gibi tasarruf eden, her şeyi evirip çeviren, mülkünde dilediği gibi hüküm süren ve her bir varlığı bir atomdan galaksiye kadar kendi emriyle hareket ettiren demektir.

1. Fotosentez: Işığın Rızka Dönüşme Tasarrufu

Güneş ışığı, sadece dünyayı aydınlatmakla kalmaz; yeryüzündeki milyarlarca “mutfağa” (yapraklara) enerji taşır. Güneş ışığı bitkinin yaprağına çarptığı anda, bitki o ışığı alıp şeker ve oksijen üretir.

Işığın rızkın ham maddesi haline getirilmesi, kâinatın her yerinde geçerli olan tek bir kanundur. Işığı 150 milyon kilometre öteden gönderen zat ile, o ışığı mideye girecek bir gıdaya çeviren bitkiyi yaratan zat aynıdır. Bu, kâinatın her zerresinde hükmü geçen bir **Mutasarrıf**'ı gösterir.

2. “Göz ve Güneş” Arasındaki Nurlu Cevaplaşma

Gözün görme kabiliyeti ile güneşin ışık spektrumu arasında milimetrik bir uyum vardır. Göz, dışarıdaki ışığa muhtaçtır; güneş ise o ihtiyaca ışığıyla cevap verir.

Gözün retina tabakasındaki hücreler, güneş ışığının yedi rengini ayırt edebilecek hassasiyettedir. Güneş ışığını yedi renge ayıran kim ise, gözün içine o renkleri tanıyacak yedi ayrı “alıcıyı” yerleştiren de O'dur. Güneşi gökyüzünde bir lamba gibi evirip çeviren **Mutasarrıf**, gözü de bir kamera gibi insanın yüzüne takmıştır.

3. Mevsimlerin Çarkı ve Güneşin “Aşçılığı”

Dünya güneşin etrafında dönerken, güneşin ısı ve ışık açısı değişir ve mevsimler oluşur. Yaz güneşi buğdayı pişirir, güz güneşi üzümü tatlandırır, bahar güneşi tohumu uyandırır.

Güneş hangi meyvenin ne zaman olgunlaşacağını bilmez. Ama güneşin ısı, yeryüzündeki milyonlarca meyve için bir “pişirme süresi” gibi ayarlanmıştır. Bu devasa saati (güneş ve dünyayı) kuran ve onları birer dişli çark gibi döndüren ancak bütün mülkün sahibi olan **tek bir Mutasarrıf** olabilir.

4. Arı, Çiçek ve İnsan Üçgenindeki

Arı ile çiçek arasındaki ilişki, kâinat çapında bir yardımlaşma (teavün) mucizesidir. Arı karnını doyurmak için çiçeğe gider. Çiçek ise neslini devam ettirmek için polenlerini arıya yükler. Arı o polenleri diğer çiçeğe taşırken, ortaya hem bitkilerin çoğalması hem de insan için şifalı bir “bal” çıkar.

Arı botanik bilmez, çiçek ise arının bal yapma tekniğinden haberdar değildir. Hele ikisi de insanın rızkını ve sağlığını düşünerek hareket edecek bir şuurda değildir. Bu üç farklı tarafı (arı, çiçek, insan) tek bir gayede birleştiren; arıyı bir “bal makinesi”, çiçeği bir “rızk sofrası” olarak istihdam eden **bir tek Mutasarrıf**'tır.

5. Kandaki Alyuvarlar ve Akciğerdeki Hava

Vücudumuzun içindeki yardımlaşma, dışarıdaki kâinatla tam bir tesanüd (dayanışma) içindedir. Kanımızdaki alyuvarlar, boş birer kamyon gibi akciğere gider. Akciğer ise dışarıdan aldığı temiz oksijeni o kamyonlara yükler. Kirli karbondioksiti ise dışarı atar.

Alyuvar denilen şuursuz hücreler, oksijenin hayat için ne kadar önemli olduğunu bilmezler. Akciğer ise dışarıdaki havayı kendi başına getirip ciğere dolduramaz. Havayı dünyayı kuşatacak şekilde yaratan kim ise, alyuvarı o havadan oksijen alacak şekilde terbiye eden de **Mutasarrıf**'tır.

bir tek Seyyid'in hizmetkârlarıdır.

Cümlenin bu son rüknü olan **“Bir tek Seyyid'in hizmetkârlarıdır”** ifadesi, kâinattaki bütün o yardımlaşma ve dayanışma zincirinin nihai sonucudur. **“Seyyid”**; mutlak sahip, efendi ve her şeyin dizgini elinde olan zat demektir.

Kâinatı dev bir orduya veya muazzam bir saraya benzetirsek; zerrelere yıldızlara kadar her şeyin birbiriyle uyum içinde çalışması, onların kendi başlarına değil, **tek bir kumandanın** emriyle hareket eden **“vazifeli memurlar”** olduklarını ispat eder.

1. Elementlerin “Rızık Pişirme” Hizmeti

Toprak, su, hava ve güneş... Bunların her biri birbirinden bağımsız, cansız ve şuursuz maddelerdir. Ama bir araya geldiklerinde, el ele verip bir meyveyi, bir sebzeyi inşa ederler.

Toprak bitkiyi tanımaz, güneş meyvenin içindeki vitamini bilmez. Ama hepsi birleşip senin masana rızık yetiştirirler. Bu durum, onların kendi başlarına değil; toprağı sofrası, güneşi ocak, havayı yelpaze olarak kullanan **bir tek Seyyid**'in emrinde çalışan hizmetkârlar olduklarını ispat eder.

2. Vücuttaki Atomların “Birlik” Hizmeti

Vücudundaki trilyonlarca atom, her an muazzam bir dayanışma içindedir. Karbon, hidrojen, oksijen ve azot atomları; birleşip hücreleri, dokuları ve organları oluşturur. Hiçbir atom **“ben bugün çalışmıyorum”** demez.

Şuursuz atomların birleşip **“insan”** gibi akıllı bir sarayı ayakta tutması; o atomların her birinin, o sarayın gerçek sahibi olan **bir tek Seyyid**'den emir aldığını gösterir. Askerlerin aynı üniformayı giyip aynı istikamete yürümesi, nasıl ki tek bir kumandanı ispat ederse; atomların bu intizamı da tek bir Yaraticıyı ispat eder.

3. “Azot Döngüsü” ve Rızık Fabrikası

Topraktaki bitkilerin büyümek için azota ihtiyacı vardır. Havada bolca azot bulunur ama bitki bunu doğrudan alamaz. Gökyüzündeki şimşek ve yıldırımlar çakar, havadaki azotu parçalayıp yağmurla toprağa indirir. Topraktaki minicik bakteriler ise bu azotu işleyip bitkinin köküne sunar.

Yıldırımın bitkiden haberi yoktur, bakterinin yağmuru çağırmaya gücü yetmez. Ama koca bulutlar ile yerin altındaki mikroskobik canlılar birleşip bir çiçeği beslerler. Bu, gökyüzünü ve yeryüzünü aynı anda çekip çeviren, her iki daireyi birbiriyle yardımlaştıran **bir tek Seyyidin** idaresidir.

4. Hayvanların İnsana Hizmeti

Vahşi birer canavar olabilecek hayvanların, insanın hizmetine boyun eğmesi harika bir hizmetkârlık örneğidir. Kocaman öküz tarlayı sürer, deve yük taşır, koyun süt verir ve ipek böceği en kıymetli kumaşı dokur.

İpek böceği ne dokuduğunu bilmez, inek kime süt verdiğini anlamaz. Onların bu kadar uysal ve faydalı olmaları, onları insanın emrine veren ve “hizmetkâr” olarak istihdam eden **bir tek Seyyid**’in tasarrufundandır.

Bu kadar geniş bir coğrafyada, bu kadar çok varlığın, bu kadar mükemmel bir uyumla çalışması; kâinatın parçalara bölünemez bir bütün olduğunu ve her bir zerrenin **tek bir merkeze** bağlı olduğunu ispat eder.

Eğer kâinatta “iki el” olsaydı, bu nizam bozulur, yardımlaşma durur ve kaos başlardı. Her şeyin birbirine “hizmet etmesi”, hepsinin **tek bir Seyyid**’e “hizmetkâr” olmasından kaynaklanır.

5. Okyanuslardaki Buharlaşma ve Rüzgarların “Nakliyatı”

Denizlerdeki devasa su kütesinin buharlaşıp göğe yükselmesi ve rüzgarlar vasıtasıyla kıtalara dağılması kâinatın en büyük nakliye operasyonudur. Denizler buharlaşarak bulut olur, rüzgar ise o bulutu bir gemi gibi sırtında taşır ve susuz kalmış dağlara, tarlalara ulaştırır.

Rüzgar nereye yağmur gerektiğini bilmez. Bulut kendi kendine hareket edemez. Deniz ise tuzunu bırakıp tatlı su olarak havaya yükselmeyi akıl edemez. Bütün bu küresel hareketlilik, kâinatı dev bir fabrika gibi idare eden **bir tek Seyyid**’in emriyle gerçekleşir.

“Zemindeki zîhayatlara levazımat-ı hayatiyeyi emr-i Rabbanî ile pişiren güneşten ve takvimcilik eden kamerden tut...”

Güneş, 150 milyon kilometre öteden bir meyvenin içindeki şekeri, vitamini tam kıvamında “pişirir”. Ay (Kamer) ise evreleriyle ayları ve yılları belirleyerek ekim, biçim ve ibadet vakitlerini ayarlar.

Güneş ne pişirdiğini bilmez, Ay ise bir takvim yapacak akla sahip değildir. Şuursuz bir küre-i ateşin (güneşin), yerdeki minicik bir karıncanın rızkını düşünerek “pişirmesi”, onun ancak **emr-i Rabbanî** (Allah’ın emri) ile hareket eden bir memur olduğunu ispat eder.

“...tâ zîya, hava, mâ, gıdanın zîhayatların imdadına koşmalarına...”

Işık (ziya), Hava, Su (mâ) ve Gıda... Bu dört temel unsur, canlıların en küçük bir ihtiyacı olduğunda sanki o ihtiyacı duymuş gibi seferber olurlar.

Bir tohum toprak altında su beklerken, bulutların o tohumun yerini bilip oraya su dökmesi; akciğerimiz oksijene acıktığında, havanın o oksijeni ciğerimizin en derin hücresine kadar taşınması bir “koşma” fiilidir. **Su akılsızdır, hava şuursuzdur. Bu cansız maddelerin, hayat sahibi olanların imdadına koşması, onları koşturan bir Müdebbir’i gösterir.**

“...ve nebatatın dahi hayvanatın imdadına koşmalarına ve hayvanat dahi insanların imdadına koşmalarına...”

Kâinata bakıldığında beklenenin aksine bir tablo ortaya çıkar: **Aklen güçlü olanın zayıfa yardım etmesi gerekirken, hakikatte cansızlar canlılara; bitkiler hayvanlara; hayvanlar ise insanlara hizmet etmektedir.** Hâlbuki cansız ve şuursuz varlıkların kendi başlarına yardım etmeleri mümkün değildir. Bu durum açıkça gösterir ki onlar yardım etmiyor, yardım ettiriliyorlar. Bu düzeni kuran ve işleten ise kâinatın tek sahibi olan Yaraticıdır.

Ayrıca kâinattaki her şey, insanın istifadesine uygun şekilde düzenlenmiştir. Hayvanların şuursuzluğu, bitkilerin pasifliği, güneşin cansızlığı hep insanın faydası içindir. Böylece insan, yeryüzünün halifesi olarak her şeyden istifade edebilmektedir.

Otlar, kendileri yiyemedikleri halde vitamin üretilip koyuna sunar; koyun ise o otu kendi yemeyip süte çevirerek insana sunar. Bitkinin hayvanı tanıması, hayvanın insanın ihtiyacını bilmesi mümkün değildir. Bu zincirleme hizmet, bütün halkaları aynı anda tutan bir **Seyyid’i** ispat eder.

Demek bitkiler bize yardım etmiyor; bitkilerle bize yardım ediliyor. O bitkilere fotosentez yaptırıp oksijen üretecek şekilde yaratan kim ise, o oksijeni soluyan ve onunla hayat bulan

bütün varlıkları yaratan da O'dur.

Ağaçlar bize yardım etmiyor; ağaçlarla bize yardım ediliyor. O ağaçları yaratıp onlardan türlü türlü meyveleri çıkararak kim ise, o meyveleri tadan dilleri, koklayan burunları ve onlardan istifade eden vücutları yaratan da O'dur.

Arılar bize yardım etmiyor; arılarla bize yardım ediliyor. O arıyı yaratıp zehirli karnında balı pişiren kim ise, o balı yiyenleri ve ondan şifa bulanları yaratan da O'dur.

İnekler bize yardım etmiyor; ineklerle bize yardım ediliyor. O inekleri adeta bir süt fabrikası gibi yaratıp onlardan sütü çıkaran kim ise, o sütü içen bütün canlıları yaratan da O'dur.

...hattâ aza-yı bedeninin birbirinin muavenetine koşmalarına ve hattâ gıda zerratinin hüceyrat-ı bedeniye'nin imdadına koşmalarına kadar..."

Yardımlaşma sadece yıldızlar arasında değil, hücreler ve atomlar arasında da geçerlidir. Sen bir lokma yediğinde, o lokmanın içindeki atomlar (zerrat), vücudunun hangi hücresinde eksik varsa (gözdeki bir hücre veya kalpteki bir doku) oraya doğru bilinçli bir yolculuğa çıkar.

Bir kalsiyum atomunun "kemikte eksik var, oraya gideyim" demesi için tıp tahsili görmesi gerekir. Bu akıllıca hareket, atomu sevk eden bir **Alîm-i Mutlak**'ın tasarrufudur.

"...cari olan bir düstur-u teavün ile camid ve şuursuz olan o mevcudat-ı müteavine, bir kanun-u kerem, bir namus-u şefkat, bir düstur-u rahmet altında gayet hakîmane, kerîmane birbirine yardım etmek..."

Yardımlaşmaya katılan unsurlara baktığımızda; bulutun akli yok, toprağın hayatı yok, güneşin kalbi yok, atomun iradesi yok. Hepsi **camid (cansız)** ve **şuursuzdur**. Ancak bu kör ve sağır maddelerin bir araya gelip "hayat" gibi en yüksek şuura hizmet etmeleri, kendi becerileri olamaz.

"...bir kanun-u kerem... altında..."

Kâinattaki yardım, bir "karşılık" beklentisiyle değil, tam bir **ikram (kerem)** olarak yapılır.

Meyve ağacı, meyvesini sana verirken senden bir bedel almaz. Toprak, rızık üretirken fatura

kesmez. Bu, kâinatın her yerinde geçerli olan cömertlik kanunudur.

Cansız maddeler cömert olamaz. Cömertlik bir duygudur. Öyleyse bu ikramlar, **Kerîm** olan bir Zat'ın hazinesinden gelmektedir.

“...bir namus-u şefkat... altında...”

“Namus” burada “değişmez düzen ve kanun” anlamındadır. Yardımlaşma o kadar yumuşak ve şefkatli yapılı ki, en nazik canlılar bile incitilmez.

Gözün en hassas tabakasına ışık gelir ama onu yakmaz; tam ihtiyacı olan yumuşaklıkta gelir. Anne sütünün bebeğin midesine tam uygun sıcaklık ve yumuşaklıkta olması bir şefkat namusudur.

Şuursuz maddelerde şefkat bulunmaz. Bu yardımlaşmadaki incelik, **Rahîm** olan bir Zat'ın şefkatini ispat eder.

“...bir düstur-u rahmet altında...”

Kâinattaki her yardım, bir ihtiyaca “merhametle” verilen bir cevaptır.

Kuraklıktan çatlayan bir tarlanın imdadına yağmurun gönderilmesi, o tarlanın ihtiyacına karşı gösterilen bir “merhamet” göstergesidir. Bulutun merhameti yoktur ki ağlasın da tarlayı sulasın. O yağmurun altında ağlayan, perde arkasındaki **Rahmân**'ın rahmetidir.

“...gayet hakîmane, kerîmane birbirine yardım etmek...”

1. Gayet Hakîmane

“Hakîm” ismi, bir işin en faydalı, en maslahatlı ve en ölçülü şekilde yapılması demektir. Kâinattaki varlıklar birbirine yardım ederken asla haddi aşmazlar ve israf etmezler.

İhtiyaç Kadar Yardım: Güneş dünyaya yardım eder, ama bu yardım “hakîmane”dir. Eğer güneş biraz daha yakın olsa her şeyi yakar, biraz uzak olsa dondururdu. Tam hayata hizmet edecek mesafede durması, bir **Hikmet**'in sonucudur.

Tam Vaktinde Müdahale: Vücuduna bir mikrop girdiğinde savunma sisteminin (akyuvarların) hemen harekete geçmesi hakîmanedir. Eğer bu yardım mikrop vücudu

bitirdikten sonra gelseydi, hikmetsiz olurdu.

Faydalı Tasarım: Arı çiçeğe yardım ederken (tozlaşma), çiçek de arıya rızık verir. Bu alışverişte bir gram israf yoktur. Arının hortumu çiçeğin derinliğine göre, çiçeğin poleni arının ayağına göre tasarlanmıştır. Bu tam bir **Mühendislik (Hikmet)** harikasıdır.

2. Gayet Kerîmane

“Kerîm” ismi, bir şeyi sadece ihtiyaç kadar değil, en güzel surette, bollukla ve karşılık beklemeden ikram etmek demektir.

Süslü ve Lezzetli Sunum: Toprak bize sadece karbonhidrat ve protein verip karnımızı doyurabilirdi. Ama o, yardımı “kerîmane” yapar; meyveleri renklerle süsler, kokularla donatır ve harika lezzetlerle ambalajlar. Bu, rızkın ötesinde bir **İkram**dır.

Bolluk ve Bereket: Bir buğday tanesine karşılık bir başakta seksen tane verilmesi; bir çekirdekten binlerce meyveye kapı açılması kerîmanedir. Kerem, az verip çok sevindirmektir.

Zahmetsiz Hizmet: En kıymetli rızıkların (bal gibi, süt gibi, ipek gibi) en zayıf ve aciz ellerle (arı, inek, ipek böceği) bize gönderilmesi, bir “Seyyid”in hizmetkârlarına olan **Cömertliği**dir.

Netice: Şuursuz atomlar, camid hücreler ve akılsız yıldızlar; ne hikmetten anlarlar ne de cömertlik duygusuna sahiptirler. Öyleyse, kâinatın her köşesinde görülen bu **hikmetli ve cömertçe** yardımlaşma fiili; ancak hem sonsuz ilim (Hakîm) hem de sonsuz hazine (Kerîm) sahibi olan **tek bir Zat’ın** tasarrufu olabilir.

Bu yardımın tarzı, yardım edenin kimliğini ispat eder: **O, Hakîm-i Zülcelal ve Kerîm-i Zülkema’l’dir.**

birbirinin sadâ-yı hâcetine cevap vermek, birbirini takviye etmek,

Sadâ-yı Hâcet (İhtiyaç Sesi): Kâinatta her varlık “hâl diliyle” (lisan-ı hâl) bir dua içindedir.

Toprak susuzluktan çatladığında “su” diye bağırır. Göz, görmek için “ışık” diye haykırır. Mide, yaşamak için “rızık” ister. Bu sesler boşlukta kaybolmaz. Bulut, toprağın sesini duymuş gibi yağmuruyla gelir. Güneş, gözün sesini duymuş gibi ışığıyla yetişir.

Varlıklar sadece birbirine cevap vermez, aynı zamanda birbirini güçlendirirler. Gökyüzündeki oksijen senin kanını takviye eder, topraktaki kalsiyum senin kemiklerini güçlendirir.

Birinin sesini duymak için **İşitme (Sem’)**, ihtiyacını bilmek için **İlim**, o yardımı ulaştırmak için **Kudret** ve o yardımı acıyarak yapmak için **Merhamet** gerekir. Cansız ve şuursuz maddelerde bu sıfatlar olmadığına göre, onlar sadece birer **memurdur**.

elbette bilbedahe bir tek, yekta, Vâhid-i Ehad, Ferd-i Samed, Kadîr-i Mutlak, Alîm-i Mutlak, Rahîm-i Mutlak, Kerîm-i Mutlak bir Zat-ı Vâcibü'l-vücut'un hizmetkârları ve memurları ve masnuları olduklarını gösterir.

Vâhid-i Ehad: Kâinatın her yerinde aynı yardımlaşma kuralı işlediği için O **Vâhid**'dir (Bütün kâinat O'nundur); her bir canlının en küçük ihtiyacını bizzat O karşıladığı için **Ehad**'dir (Her şeyin yanındadır).

Ferd-i Samed: Herkes O'na muhtaçtır, O kimseye muhtaç değildir.

Kadîr-i Mutlak, Alîm-i Mutlak, Rahîm-i Mutlak, Kerîm-i Mutlak : Yardımın gerçekleşmesi için gereken sonsuz kudret, sonsuz ilim, sonsuz şefkat ve sonsuz cömertlik sahibi demektir.

Vâcibü'l-Vücut: Var olmak için kimseye ihtiyacı olmayan, varlığı kendinden olan tek Zat.

hizmetkârları ve memurları ve masnuları olduklarını gösterir.

Bu ifade, kâinatın işleyişine dair tüm o yardımlaşma ve dayanışma örneklerinin vardığı nihai "mühürdür". Varlıkların kendi başlarına değil, birer **vasita** olduklarını üç farklı kavramla ilan eder:

1. Hizmetkârlarıdır

Bir hizmetkâr, kendi mülkü olmayan bir yerde, efendisinin emriyle başkalarına hizmet eder.

Güneş, "Ben bugün dünyayı ısıtmayacağım" diyemez. Su, "Ben bu tohumu yeşertmeyeceğim" diye inat edemez. Hepsi, sanki birer görevli gibi, hayat sahiplerinin ihtiyaçlarını görmek üzere boyun eğmişlerdir.

Bu varlıklar, hizmet ettikleri canlıları tanımazlar. (Örneğin; toprak, içindeki mineralin insan kemiğine iyi geleceğini bilmez). Tanımadıkları birine bu kadar kusursuz hizmet etmeleri, onları hizmetkâr olarak kullanan bir **Efendi'yi (Seyyid)** gösterir.

2. Memurlarıdır

Memur, kendisine verilen yazılı bir emri veya programı uygulayan kişidir. Kâinattaki her şey "Kader" dediğimiz ilahi bir programın (kanunların) dışına çıkamaz. Arı bir memurdur, bal yapma programına uyar. Bulut bir memurdur, rüzgârın sevkiyle yağmuru istenen yere taşır.

Memurun yaptığı iş, memurun şahsi gücünü aşar. (Küçük bir memurun imzasıyla koca bir devlet işi görülmesi gibi). Küçük bir çekirdekten dev bir ağacın çıkması, çekirdeğin kendi gücü değil, ona emreden **Sultan-ı Ezeli**'nin memuriyetidir.

3. Masnuları olduklarını gösterir

“Masnu”, bir sanatçı tarafından ince bir işçilikle yapılmış sanat eseri demektir. Varlıklar sadece yardım etmezler; kendileri de en ince ayrıntısına kadar harika birer sanat eseridir. Bir çiçeğin yaprağındaki damar sisteminden, bir atomun içindeki yörüngelere kadar her şey “sanat” kokar.

Bir sanat eseri, kendi ustasını gösterir. Masnu olan mevcudat, kendi içindeki harika tasarımıyla; kendisini yapanın hem **Alîm** (her şeyi bilen) hem de **Sâni** (sanatla yaratan) olduğunu ispat eder.

İşte ey bîçare müflis felsefî! Bu muazzam pencereye ne diyorsun? Senin tesadüfün buna karışabilir mi?

Üstad burada, her şeyi şansa ve kör kuvvetlere bağlayan “**müflis felsefeyi**” sarsıcı bir soruyla köşeye sıkıştırır:

Müflis Felsefe: Sermayesi olmayan, hakikati açıklamada iflas etmiş bakış açısı.

Neden Tesadüf Karışamaz?

Tesadüf; karmaşa, düzensizlik ve körlük demektir. **Bu tablo ise;** hassas bir denge, milimetrik bir hesap ve derin bir şefkat içerir. Milyarlarca yıldızın, atomun ve canlının birbirini tanıyormuş gibi el ele vermesi; bir kör tesadüfün değil, ancak her şeyi gören bir **Göz**’ün ve her şeyi idare eden bir **El**’in işi olabilir.

Netice: Kâinat bir **saray** ise, içindeki yardımlaşma bu sarayın **işleyiş kanunudur**. Kanun varsa, bir “Kanun Koyucu” (Hâkim) vardır. Düzen varsa, bir “Düzenleyici” (Nâzım) vardır. Yardım varsa, bir “Yardım Eden” (Muin) vardır.

Bu pencereden bakıldığında; bir tek elmanın bir tek insana yardım etmesi dahi, bütün kâinatı elinde tutamayan hiçbir kuvvetin (tesadüf, tabiat, sebepler) harcı değildir. Çünkü o elmanın pişmesi için bütün kâinat fabrikasının çalışması gerekir.